Eiði í vísindaligum brennidepli í 19. øld

Í dag tosa vit um, at ístíðir hava verið og kunnu koma aftur. Fyri 200 árum síðan var henda vitanin um ístíðir enn ikki kend, og tað var um hesa tíðina, at Eiði gjørdist áhugaverd bygd fyri vísindini í Evropa.

LIS MORTENSEN
JARÐFRØÐISAVNIÐ

Í 1812 vitjaðu tveir jarðfrøðingar í Føroyum, Mackenzie og Allan. Teir komu til Føroya at leita eftir jarðfrøðiligum fyribrigdum, sum teir høvdu funnið í Íslandi. Teir leitaðu eftir prógvum um, at Føroyar vóru bygdar upp av eldgosum eins og Ísland. Allarhelst funnu teir nakað av tí, sum teir leitaðu eftir, men teir funnu meir enn tað. Á vitjan teirra á Eiði legði Allan merki til nakað løgið. Teir gingu á helluni norðan fyri bygdina, nakað oman fyri vatnið, og undraðust á, at kletturin har hevði eitt so sermerkt skap við longum brýndum foyrum. Allan skrivaði í dagbók sína, at hellan bar brá av at hava verið niðurslitin av einum stórum, tungum likami.

Eygleiðingarnar hjá Allan vórðu prentaðar í grein í Edinburgh, nógv ár áðrenn prátið um fornu ístíðirnar rættiliga vant upp á seg. Hvørki Allan ella Mackenzie funnu nakra skilagóða frágreiðing til brýndu helluna, og teir máttu lata spurningin standa ósvaraðan til komandi jarðfrøðingar.

Tað gingu næstan 70 ár, áðrenn spurningurin hjá Allan varð svaraður. Í 1879 vitjaðu nevnliga tveir aðrir jarðfrøðingar, Geikie og Helland, aftur helluna á Eiði, og teir kundu leggja kanningarnar av rundleiddu helluni á Eiði fram í harða kjakið sum eina av prógvførslunum fyri, at ístíðir hava verið. Kanningar teirra vístu, at Eiðisøkið hevur verið hult undir jøklum. Lendið undir jøklunum var máað niður, og summastaðni, m.a. á helluni norðan fyri Eiðisbygd, varð hellan brýnd rundleitt av vatni undir tunga ísinum.

Á henda hátt gjørdist hellan á Eiði partur í vísindaliga putlispælinum, sum lýsir, hvussu jørðin hevur verið fyri afturvendandi ístíðum og millumístíðum seinastu 2-3 milliónir árini.

Kelda:

Jóannes Rasmussen (1963): Recent studies on the geology of the Faeroes. North Atlantic Biota and their history.

LIS MORTENSEN

er útbúgvin cand.scient í náttúrulandafrøði á Geografisk Institut, Københavns Universitet, í 1990. Síðan tá hevur hon starvast á Jarðfrøðisavninum

Teldupostur: lismor@jfs.fo